

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«АРТОСВІТНІ ВЕКТОРИ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ»**

Виконала: здобувачка 2 курсу,
групи DO1-M22z
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Хома Діана Дмитрівна

Керівник: **Демчик К. І.**,
кандидат педагогічних наук

Рецензент: **Підгурний І. С.**,
кандидат мистецтвознавства

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ.....	8
1.1. Поняття мистецької компетентності особистості у психолого- педагогічній літературі	8
1.2. Особливості формування мистецької компетентності у дітей шостого року життя.....	18
1.3. Методика ознайомлення дітей шостого року життя із народними ремеслами та промислами.....	32
Висновки до розділу 1	43
РОЗДІЛ 2. РОБОТА З ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ У ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ НАРОДНИМИ РЕМЕСЛАМИ ТА ПРОМИСЛАМИ.....	45
2.1. Діагностика уявлень про народні ремесла та промисли у дітей шостого року життя.....	45
2.2. Впровадження методики формування мистецької компетентності дітей шостого року життя під час ознайомлення із народними ремеслами та промислами.....	56
2.3. Аналіз результатів контрольного етапу експерименту	68
Висновки до розділу 2.....	72
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78
ДОДАТКИ	84

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах відродження України великого значення набуває культурологічне виховання дошкільників. Велику роль у формуванні етнокультурної компетентності дитини відіграють народознавчі та етнографічні засоби виховного впливу. У сучасному мультикультурному просторі молода людина постає перед проблемою співіснування і толерантного спілкування із представниками різних етнічних спільнот, залишаючись при цьому свідомим громадянином своєї країни, патріотом, що підкреслюється низкою міжнародних актів та законодавчо-нормативних документів України. Сучасна система виховання повинна сприяти становленню особистої культури дошкільників, яка ґрунтується на культурних та історичних цінностях своєї нації. Етнокультурна компетентність дошкільника – інтегративне особистісне утворення, що вирізняється високим рівнем знань у дітей про вірування, традиції, звичаї, обряди певного етносу; володіння засобами передачі системи етнокультурних знань, умінь та навичок, які перебувають у постійному розвитку й удосконаленні в межах певної етнокультури, транслятором якого є педагог [8].

У Державних національних програмах «Освіта» («Україна ХХІ ст.»), «Діти України», «Про дошкільну освіту», Законах України «Про освіту», «Національній програмі патріотичного виховання громадян, розвитку духовності», Національній доктрині розвитку освіти України як стратегічні визначають завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення свого громадянського обов'язку на основі загальнолюдських духовних і національних цінностей, утвердження якостей патріота України як світоглядного чинника. У даному процесі система дошкільної освіти має забезпечити розвиток національної культури та історичну спадкоємність поколінь, виховання дбайливого ставлення до культурної та історичної спадщини [14].

Етнокультурне виховання особистості направлене на становлення носія звичаїв і традицій духовної культури народу. Формування основ етнічної культури особистості є неможливим без усвідомлення себе частиною певного народу, культури. Одним із завдань етнокультурного виховання дошкільників є засвоєння та усвідомлення ними культурних традицій конкретної спільноти на кореневому рівні, вихідцями з якої вони є. Кінцевим результатом даної роботи є сформованість мистецької компетентності вихованців закладу дошкільної освіти.

Проблема формування мистецької компетентності дошкільників розглядається в різних аспектах. У вітчизняному науковому просторі досліджують особливості національного виховання дошкільників Г. Мороз [32], В. Ніколаєнко [34], С. Чередніченко [58], Н. Побірченко [37] та інші; педагогічний аспект українського народознавства у справі виховання громадянина – А. Богуш [5], Л. Калуська [22], О. Долганова, Є. Лозинська, О. Ковальчук, та інші; особливості етнокультурного виховання та етнокультури підростаючого покоління – Н. Бондаренко [6], О. Гуренко [12], Л. Маєвська [29], Н. Лисенко, Г. Філіпчук та інші; формування мистецької компетентності особистості – О. Березюк [4], Т. Мацейків [31], М. Шульга [60] та інші.

Найефективнішим засобом етнокультурного виховання дітей шостого року життя є залучення до занять декоративно-ужитковим мистецтвом та ознайомлення їх з народними ремеслами, що ґрунтується на засвоєнні та вивченні української народної традиційної культури як суспільно-історичного явища.

Вплив народних ремесел у вихованні дошкільників передбачає: уміння брати посильну участь у всіх процесах підтримки та відновлення суспільної культури шляхом удосконалення особистості формування художньої культури, що передбачає уміння розуміти та цінувати прекрасне у продуктах-результатах фізичної та розумової, художньої та духовної праці людей;. Народні ремесла справляють позитивний вплив на формування усіх

важливих якостей дошкільників. Безпосередньому вдосконаленню засобами ремесел підпорядковується уява, як засіб чуттєво-образного відображення духовної сфери та навколишньої дійсності особистості, а також відчуття, як важлива основа ціннісно-орієнтаційної діяльності. На цій основі всебічно вдосконалюється матеріально-практична та духовна діяльність особистості. Сьогодні досить часто постає питання про необхідність використання народних ремесел у процесі навчання і виховання дошкільників.

Однак, незважаючи на наявність значного наукового доробку з даної проблеми, відзначається недостатність розробленості такого аспекту використання народних ремесел як засобу формування мистецької компетентності дошкільників. Зазначене й обумовило вибір тематики дослідження кваліфікаційної роботи: «Артосвітні вектори формування мистецької компетентності дітей шостого року життя».

Об'єкт дослідження – формування мистецької компетентності дітей шостого року життя.

Предмет дослідження – методика формування мистецької компетентності дітей шостого року життя під час ознайомлення із народними ремеслами.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність ознайомлення із народними ремеслами під час формування мистецької компетентності у дітей шостого року життя.

Відповідно до мети та предмету дослідження визначено наступні **завдання дослідження:**

- здійснити теоретичний аналіз основних характеристик та сутності мистецької компетентності особистості у психологічній та педагогічній літературі;
- охарактеризувати особливості формування мистецької компетентності у дітей шостого року життя;
- розкрити методику ознайомлення дітей шостого року життя із народними ремеслами в умовах закладу дошкільної освіти;

- розробити методику ознайомлення із народними ремеслами та визначити її виховне значення для дітей шостого року життя;
- експериментально перевірити ефективність даної методики із формування мистецької компетентності дітей шостого року життя та проаналізувати отримані результати.

Для вирішення поставлених завдань було обрано такі **методи дослідження**: *теоретичні*: теоретичний та системно-структурний аналіз педагогічної, психологічної й спеціальної методичної літератури з проблеми дослідження; методи аналізу, підбір етнопедагогічного матеріалу, порівняння і узагальнення дали уявлення про актуальність даної проблеми, міру її вивченості, допомогли визначити концептуальні засади нашого дослідження; *емпіричні*: педагогічний експеримент, спостереження, письмові та усні опитування (інтерв'ю, бесіди, анкетування), порівняльний аналіз; *статистичні*: методи математичної обробки, кількісного та якісного аналізу даних.

Теоретичне значення дослідження: розкрито особливості формування мистецької компетентності дітей шостого року життя; виявлено вплив ознайомлення із народними ремеслами на формування мистецької компетентності у дітей шостого року життя.

Практичне значення дослідження: розроблено методику формування мистецької компетентності у дітей шостого року життя засобами народних ремесел; відібрано твори декоративного та ужиткового мистецтва з метою пробудження у дошкільників естетичних переживань художніх образів; визначено методи використання засобів культурної та історичної спадщини українського народу у етнокультурному вихованні дітей шостого року життя. Результати нашого дослідження можуть бути використані вихователями закладів дошкільної освіти в освітньому процесі з дітьми.

База дослідження: Гусятинський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Дзвіночок» Гусятинського району Тернопільської області. В

експериментальному дослідженні взяли участь 44 дитини старшого дошкільного віку.

Публікації. Результати дослідження викладено у одній науковій публікації (Формування етнокультурної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії (з міжнародною участю): збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної освіти, управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради; [відпов. секр. І. Л. Пукас]. Кам'янець-Подільський, 2023.).

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 92 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 77 сторінках.

ВИСНОВКИ

В рамках нашого дослідження було вивчено методичну літературу та психолого-педагогічну з даної проблеми, розглянуто основні характеристики та сутність мистецької компетентності, особливості її формування у дітей шостого року життя, визначено та вивчено педагогічні умови формування мистецької компетентності дітей засобами народних ремесел. В результаті ми прийшли до таких висновків:

Етнокультурна компетентність є складником загальнокультурної компетентності як однієї з ключових компетентностей. Етнокультурна компетентність дошкільника – інтегративне особистісне утворення, що вирізняється високим рівнем знань у дітей про вірування, традиції, звичаї, обряди певного етносу; володіння засобами передачі системи етнокультурних знань, умінь та навичок, які перебувають у постійному розвитку й удосконаленні в межах певної етнокультури, а також механізмами донесення наступним поколінням етнокультурного досвіду, транслятором якого є педагог.

Мистецько-творча освіта забезпечує соціокультурну ідентифікацію особистості дитини, засвоєння системи понять та уявлень про етнокультурне середовище, примноження і збереження культури власного народу, позитивне ставлення до культурної самобутності різних етносів тощо. Результатом такої діяльності стає формування мистецької компетентності особистості.

Мистецько-творча компетентність особистості набуває все більшої значущості, адже шляхом занурення дошкільника у світ культури власного народу та кращих зразків світової культури можливо досягнути становлення духовного потенціалу дитини.

Дошкільна освіта в цілісній системі освіти виступає основою всебічного культурного та цілеспрямованого розвитку особистості. Одним із провідних завдань, задекларованих програмами навчання та виховання дошкільників, є

збагачення культурно-освітнього потенціалу етносу, формування національної культури, починаючи вже з дошкільного дитинства.

У процесі моделювання етнокультурного середовища потрібно дотримуватися особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів, враховувати свої вікові особливості засвоєння дітьми етнокультури та усвідомлення етнічної ідентичності. Дидактичними умовами формування мистецької компетентності дошкільників є доповнення змісту освітнього процесу народознавчим матеріалом, узгодження форм, методів та засобів формування мистецької компетентності.

Традиційно в українській педагогіці народні ремесла виступають одним із засобів етнізації та ранньої соціалізації дитини. Однак як ми переконалися у сучасній педагогічній практиці їх виховний потенціал використовується недостатньо.

Проте саме народні промисли та ремесла надзвичайно різноманітні, свідчать про високу духовну культуру українського народу, розповідають про багатство рідного краю, традиції місцевого населення, про споконвічне прагнення до краси, прозорі ніжні витинанки, чудові вишиванки, ткани, різьблені, карбовані речі, різні керамічні вироби містять у собі могутній художньо-естетичний, ідейно-моральний потенціал. Вони можуть якнайкраще сприяти формуванню естетичних смаків, моралі, трудових навичок у старших дошкільників.

Через емоційно-ціннісне сприйняття дитиною можна викликати інтерес до історії свого народу, формувати чітку орієнтацію на трудову діяльність, виховувати працьовитість, бажання оволодіти трудовими вміннями та навичками, бережне ставлення до результатів людської праці. Це дасть змогу поліпшити стан морально-трудового виховання у закладах дошкільної освіти.

Організовуючи роботу по ознайомленню вихованців з народними промислами та ремеслами потрібно використовувати широке коло організаційних форм (бесіди, заняття, зустрічі, ігри, конкурси, виставки, свята, розваги, екскурсії, цільові прогулянки, походи та ін.), методів

(словесні, наочні, практичні та ігрові та ін.) та прийомів (сюрпризний момент, використання фольклору, ігрові прийоми, розглядання, розповідь та ін.) роботи.

Вивчення теоретичних аспектів проблеми та проведене нами експериментальне дослідження дозволили нам зробити наступні висновки:

Народні ремесла є одним із дієвих засобів трудового виховання, естетичного впливу та морального становлення особистості. Адже у вихованні справжнього громадянина своєї країни велике значення має виховання таких якостей, як повага до праці інших людей та працелюбство.

Традиційні українські народні ремесла та промисли мають великий виховний потенціал. Але, як доводить практика, вироби українських народних ремесел сприймаються дітьми неоднозначно: одні викликають зацікавлення, інші – захоплення, а окремі – байдужість. Тому перед педагогами постає завдання не лише збагатити уявлення і знання вихованців про ремесла рідного краю, але й виявити емоційно-ціннісне ставлення до праці.

Таким чином, у роботі з дітьми шостого року життя необхідно звертати увагу на неповторну красу та своєрідність кожного ремісничого виробу, надавати можливість застосовувати набуті знання у творчій та практичній діяльності. Це, у свою чергу, сприятиме формуванню позитивного ставлення до народного мистецтва та поваги до рідного краю та праці інших.

Результати проведеної експериментальної роботи із дітьми шостого року життя дозволяють сформулювати ряд загальних психолого-педагогічних рекомендацій для вихователів ЗДО, спрямованих на організацію ознайомлення дітей шостого року життя з народними промислами та ремеслами у сучасному закладі дошкільної освіти. Основні положення рекомендацій можуть бути сформульовані таким чином:

1. Ознайомлення дітей з народними промислами та ремеслами у закладі дошкільної освіти являє собою цілісну систему різноманітної роботи. Тут тісно переплітаються організовані заняття з дітьми (ознайомлення з

навколишнім світом, творами декоративно-ужиткового мистецтва, природою тощо), читання художньої літератури, екскурсії та заочні подорожі, бесіди, цільові прогулянки та багато інших форм роботи з дошкільниками.

2. До роботи по ознайомленню дітей з народними промислами та ремеслами потрібно залучати батьків та найближчих родичів дитини. Емоційне спілкування вихователя та батьків, бабусі та дідуся з дітьми як напередодні свят, занять, так і у повсякденному житті допомагає викликати та підтримувати інтерес до його змісту, глибше осмислити новий матеріал, зробити морально-етичні висновки та визначитись у ставленні до нього (закласти основи моральних уявлень) та почуттів. Робота вихователя з дітьми та їхніми батьками впливає на творчу атмосферу перед святами, заняттями, справляє глибокі враження, бентежить душі дітей та дорослих таємністю оберегів та їх магічною силою, привносить відчуття радості за дотримання народних традицій. Вихованці збагачуються знаннями народних традицій, також у них формується історична пам'ять, повага до предків, їх життя.

3. Бажано обладнати в кожній групі куточок, де будуть народні українські іграшки, ляльки, одягнені в національні костюми, український посуд, а також виставка виробів народних ремесел, виготовлених дітьми.

4. Українська світлиця допоможе поглибити знання вихованців про предмети українського національного побуту: рядно, ковдру, хідники, скриню, вишивані подушки та ін. Адже все це несе дітям доступні знання про працю, їхній побут, відпочинок людей у давнину, мистецтво, життя загалом. Це є тією ниточкою, яка з'єднує дитину з історією її народу та Батьківщини.

Участь дітей у святах, на яких вони одягнені у народний одяг формує у вихованців почуття належності українському народові, повагу до народних традицій інших націй, гордість за свою державу, за її традиції.

5. Враження та знання дошкільників потрібно постійно збагачувати та розширювати, підтримувати інтерес дошкільника до пізнання історії та сьогодення рідного краю у різних видах діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти України (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція : Науковий керівник : Піроженко Т.О., доктор психологічних наук, професор, членкореспондент НАПН України; Авторська група: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponentdoshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>.
2. Батухтіна О. Г. Формування елементів національної культури у дітей шостого року життя засобами української народної іграшки. Київ, 2009. 232 с.
3. Березюк О. С. Етнопедагогіка: навч.-метод. посібник. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 172 с.
4. Березюк О. С. Методичні засади формування етнокультурної компетентності особистості [Електронний ресурс] // Освітологічний дискурс. 2015. №3. С. 13-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2015_3_4
5. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі : практикум. Київ : Академвидав, 2013. 206 с.
6. Бондаренко Н. Особливості формування духовних цінностей у старших дошкільників засобами регіональної культурно-історичної спадщини // Дошкільна освіта. № 1 (27). 2010. С. 75-82.
7. Васильєва Т. Українська традиційна іграшка та лялька // Дитячий садок. №2. березень 2012. С. 3-6.
8. Використання колискових пісень національних спільнот Мелітопольщини на музичних заняттях як засіб формування етнокультурної компетентності у дітей старшого дошкільного віку / В. А. Волкова,

- С. С. Жейнова, А. С. Сухомлінова.// Педагогічні науки: реалії та перспективи. Видавничий дім «Гельветика». Сер.: 2021. Випуск 80 том. Серія 5. С. 52-55.
9. Вікова спадщина українського народу: регіональний аспект : зб. наук. праць / [упорядник Л. В. Сліпчишин]; ЛННЦ ПО НПУ ім. М. П. Драгоманова, НМЦ ПТО, ДНЗ «ХПТУ ім. Й. П. Станька». Львів : СПОЛОМ, 2017. 196 с.
  10. Впевнений старт : Освітня програма для дітей старшого дошкільного віку / За ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с. URL : <https://osvita.city/osvita/doskilna-osvita/programi-rozvitku-ditej-doskilnogo-viku>
  11. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : навч. посіб. Дніпропетровськ : Акцент, 2014. 416 с..
  12. Гуренко О. І. Етнокультурне виховання дітей дошкільного віку : навчальний посібник. Бердянськ : БДПУ, 2010. 90 с.
  13. Демчик К. І. Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей : навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта». Кам'янець-Подільський, 2009. 128 с., іл.
  14. Державна національна програма «Освіта» України ХХІ століття. Київ : «Райдуга», 2014.
  15. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна [та ін]. Київ : Принт-медіа, 2020. 440 с.
  16. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с. URL : <https://f.osvita.city/file/35/osvitnya-programa-ditina-nmc.pdf>
  17. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2013. 448 с.
  18. Етнокультурне виховання учнів засобами декоративно-ужиткового мистецтва в умовах позашкільного навчального закладу: методичний

- посібник/ За редакцією А.В.Корнієнко. Д.: Надруковано ПП Дрига Т.В., 2016. 236с.
19. Заїка Т. Компетентнісний підхід у культур-філософському контексті: особливості терміно-логічних визначень. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2020. Випуск 62. С. 193–195.
  20. Закон України «Про дошкільну освіту». Закон України «Про охорону дитинства». Київ : Редакція журналу «Дошкільне виховання», 2017. 56 с.
  21. Калуська Л. Народні ремесла як засіб морально-трудового виховання старших дошкільників. Івано-Франківськ, 2004. 161 с.
  22. Калуська Л. В. Виховний вплив народних ремесел на формування особистості старшого дошкільника // Проблеми освіти. Вип. 7. Київ, 2007. С. 36-41.
  23. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку “Соняшник”. Тернопіль : Мандрівець, 2018. 152 с.
  24. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку “Соняшник”. Вид. 3-тє, доп. Тернопіль : Мандрівець, 2023. 210 с.
  25. Ковшар О. В. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти : монографія. Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет» МОН України. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2015. 270 с.
  26. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей : навч. посібник. Київ : Кондор, 2011. 200 с.
  27. Крутій К. Л., Грицишина Т. І. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення. *Дошкільне виховання*. 2016. № 1. С. 3–7.
  28. Лозко Г. С. Українське народознавство. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 512 с.

29. Маєвська Л. М. Етнокультурне виховання. Нормативно-правове забезпечення : Міжнародний та вітчизняний рівень. Житомир: ЖДУ, 2007. 302 с.
30. Макаренко А. С. Книга для батьків. Київ : Знання, 1987.
31. Мацейків Т. Етнокультурна спрямованість шкільної освіти і виховання // Гірська школа українських Карпат. №4-5. 2008-2009. С. 394-397.
32. Мороз Г. Від діда – онукам, від онуків – дідові // Дошкільне виховання. 2010. №5. С. 36-38.
33. Народознавство у дитячому садку / Уклад. О. А. Долганова. Вінниця, 2012. 85 с.
34. Ніколаєнко В. М. Народознавство в дошкільному закладі: 2-6 років. Харків : Основа, 2010. 207 с.
35. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. Я. Янцур. Київ : Слово, 2010. 376 с.
36. Пісоцький О. П. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці : навч. посіб. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» / О. П. Пісоцький, Л. М. Пісоцька. 2-ге вид., доп. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 162 с.
37. Побірченко Н. С., Рогальська Н. В. Використання української етнопедагогіки в дошкільному закладі : навч. посіб. Київ : Наук. світ, 2013. 117 с.
38. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 2-ге вид., доповн. Київ : Академвидав, 2013. 464 с. (серія «Альма-матер»).
39. Пономаренк О. Образи чудернацьких звірів і прадерева в декоративному живописі Марії Приймаченко : світ мистецтва // Українська мова й література в сучасній школі. 2013. № 2. С. 70-71.
40. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Ч. II. Від трьох до шести (семи) років / наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. 452 с. URL :<https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy->

[rozvytku-ditey/rozvitku-ditini-doshkilnogo-vikuya-u-svitinova-redaktsiyachastina-2.pdf](#)

41. Рідний край : навч. посіб. з народознавства / За ред. І. Ф. Прокопенка. Харків : Основа, 2013. 620 с.
42. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Львів-Краків-Париж : Просвіта, 2003. 123 с.
43. Саврук Л. М. Жінки в історії українського мистецтва : (виховний захід) : виховання навчання // Мистецтво в школі (музика, образотворче мистецтво, художня культура). 2018. № 3. С. 27-31.
44. Сидоренко Т. Б. Таємниці народних ремесел: вишивання; ткацтво // Розкажіть онуку. 2014. № 4. С. 47-48.
45. Сліпчишин Л. В. Яворівська художня школа: освітньо-мистецький аспект. Львів : Срібне слово, 2017. 240 с.
46. Стельмахович М. Г. Теорія і практика українського національного виховання. Івано-Франківськ, 2006. 179 с.
47. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. Київ : ІЗМН, 2007. 232 с.
48. Стопчак Н. П. Виховання емоційної культури у старших дошкільників засобом образотворчого мистецтва. Укладання збірки художньо-дидактичних ігор : кваліфікаційна робота. Кривий Ріг : КДПУ, 2021. 71 с.
49. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 т. Київ : Рад. школа 1976. Т. 2. 546 с.
50. Українська минувшина : ілюстрований етнографічний довідник. Київ, 2013.
51. Український дитячий фольклор : хрестоматія / уклад. Н. Сивачук, О. Циганок. Умань, 2016. 165 с.
52. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. Київ : Рад. школа, 1983.
53. Фоменко Т. М. Визначення поняття «соціокультурна компетентність» у сучасній парадигмі вищої освіти. Засоби навчальної та науково-дослідної

роботи. 2014. Вип. 42. С. 149-156. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_zntndr_2014_42_17

54. Хамедюк Н. С. Актуальні проблеми виховання гуманістично спрямованої особистості учня на принципах педагогіки толерантності // Наукові записки РДГУ, 2010. Вип. №32. С.23-27.
55. Цимбалюк В. І., Жайворонок В. В. Світлиця : Народознавство. 1 част. Київ : Центр педагогічних інновацій, 2012. 78 с.
56. Цяо Цжи. Сутність етнокультурної компетентності: теоретичний аспект. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. пр. Київ, 2016. Вип. 20 (2). С. 297–306.
57. Чередніченко С. В. Елементи культурологічної складової у програмах виховання і навчання дітей дошкільного віку // Наукові записки. Сер.: Психолого-педагогічні науки. 2012. №5. С. 84-87.
58. Чередніченко С. В. Культурологічна складова змісту дошкільної освіти : ретроспектива і сучасність // Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2014. №9 (Ч. 2). С. 292-297.
59. Шевчук А. Дитина у світі культури: орієнтири до освітньої лінії // Дошкільне виховання. 2012. № 9. С. 15-21.
60. Шульга М. Компетентність етнокультурна // Етнічний довідник. Поняття та терміни // URL:
<http://www.soc.univ.kiev.Ua/LIB/PUB/Y/YEVTUKH/index.htm>.
61. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.] ; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.
62. Яковлева Н. В. Ліплення. Конспекти занять для роботи з дітьми 4-5 років. Харків : Ранок, 2009. 64 с.
63. Яценко Т. О. Родинне виховання на засадах народної педагогіки // Педагогіка і психологія. 2017. №2. С. 25-28.